

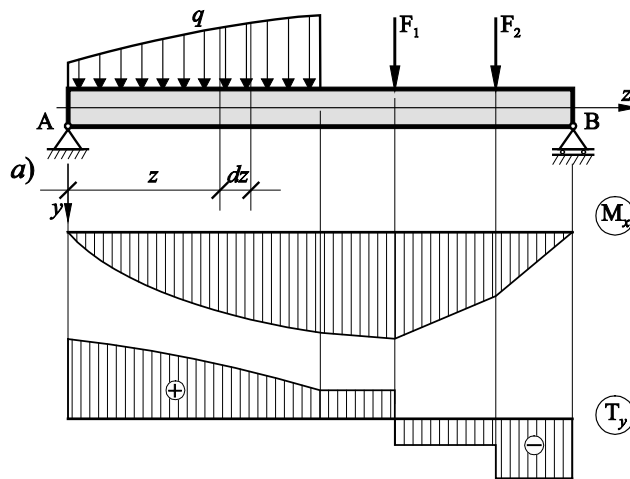
SAVIJANJE SILAMA

Na predthodnim predavanjima je objašnjeno da se čisto savijanje javlja u djelovima nosača kod kojih je $M=const.$ i $T=0$, što znači da su poprečni presjeci NAPREGNUTI SAMO NA SAVIJANJE (pravo ili koso savijanje).

Mnogo je češći slučaj da su poprečni presjeci nosača napregnuti i napadnim momentom M koji izaziva napone σ_z i transverzalnom silom T koja izaziva tangencijalne (smičuće) napone τ .

Dakle, savijanje poprečnim opterećenjem je takav vid naprezanja prave grede kod koje se unutrašnje sile u poprečnom presjeku grede svode na jedan moment savijanja i jednu poprečnu silu koji djeluju u jednoj od dvije glavne ravni.

Ovo je najčešći vid naprezanja koje se pojavljuje u građevinskim konstrukcijama, gdje spoljašnje opterećenje djeluje upravno na osovину grede u pravcu jedne od glavnih osa, zbog čega se ono i naziva poprečno opterećenje.

Na slici gore je prikazan primjer grede koja je opterećena poprečnim opterećenjem. U poprečnim presjecima grede (kako se vidi sa gore prikazanih dijagrama presječnih sila M_x i T_y) imamo moment savijanja M_x i poprečnu transverzalnu silu T_y .

Komponentalni naponi

Neka je poprečni presjek gore prikazane grede pravougaonog oblika.

Usljed momenta savijanja M_x u gredi se javljaju normalni naponi σ_z koji se računaju prema poznatoj Luj Navier-ovoj formuli:

$$\sigma_z = \frac{M_x}{I_x} y$$

Usljed poprečne transverzalne sile T_y u svakoj tački poprečnog presjeka grede će se javiti smičući naponi τ_{zy} koji, prema hipotezi Žuravskog, djeluje u pravcu i u smjeru napadne poprečne sile :

$$\tau_{zy}^{(T_y)} = \frac{T_y(z) \cdot \bar{S}_x}{b(z) \cdot I_x}$$

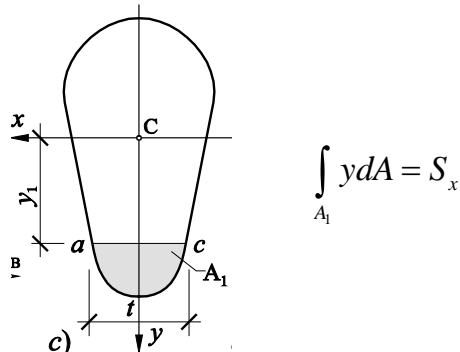
U datoj formuli je:

- T_y transverzalna sila u posmatranom poprečnom presjeku grede,
- I_x aksijalni moment inercije poprečnog presjeka u odnosu na težišnu x osu,

- b širina grede u posmatranom vlaknu u kojem računamo smičući napon,
- S_x statički moment površine poprečnog presjeka sa donje (pozitivne) strane vlakna u kojem računamo napon u odnosu na neutralnu x osu.

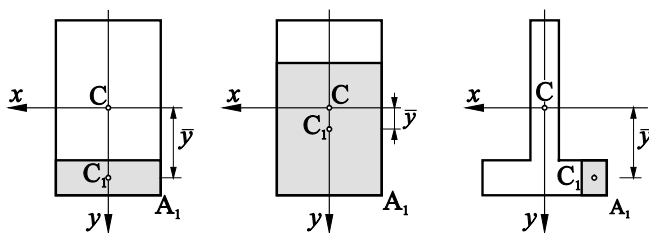
Način računanja statičkog momenta površine ilustrovan je na narednoj slici.

Prema definiciji statički moment površine A_I u odnosu na osu x (S_x) se može odrediti pomoću integrala kao:

Međutim, ako je poznato odstojanje od neutralne osovine do težišta površine, onda se S_x određuje kao proizvod dijela površine A_I i odstojanja težišta predmetnog dijela površine do ose x prema sljedećoj formuli i slici – geometrijsko značenje statičkog momenta.

$$S_x = A_1 \cdot \bar{y}$$

Iz definicije statičkog momenta koji predstavlja geometrijsku karakteristiku dijela presjeka, vidi se da se isti računa u dužnoj jedinici na 3 stepen, najčešće u cm^3 .

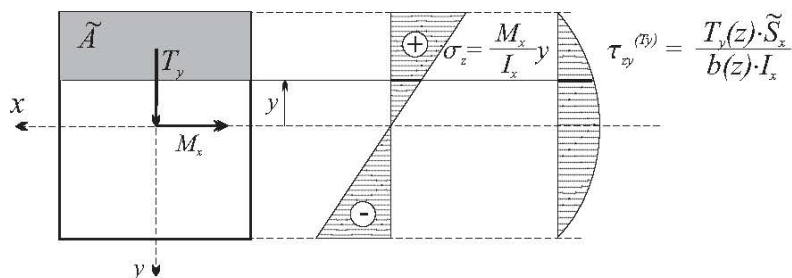
Hipoteza Žuravskog

Pri pravom savijanju poprečnim opterećenjem, komponenta smičućih napona paralelna ravni savijanja, može se smatrati konstantnom duž ravni paralelnih sa neutralnom osom a komponenta smičućih napona upravna na ravan savijanja može se zanemariti, tj.

$$\tau_{zy} = \tau_{zy}(y); \tau_{zx} = 0.$$

S obzirom da je prema hipotezi Žuravskog poznat smjer smičućeg napona τ_{zy} (u smjeru napadne sile T_y) sve parametre u izrazu za proračun smičućeg napona možemo uzeti sa znakom +. Bitno je na pravi način prenijeti presječnu transverzalnu silu T_y sa dijagrama presječnih sila na poprečni presjek.

Konačno na narednoj slici su prikaze komponente napona ili tzv komponentalni naponi usljed savijanja poprečnim opterećenjem, i to normalni napon σ_z usljed M_x i smičući napon τ_{zy} usljed T_y .

PRIMJER 1

Za poprečni presjek nosača oblika pravougaonika dimenzija $b \times h$ odrediti funkciju promjene statičkog momenta S_x i nacrtati dijagram smičućih napona usljed dejstva poprečne sile T_y .

Rješenje

Funkcija promjene statičkog momenta se prema definiciji dobija kao proizvod površine i odstojanja težišta od neutralne ose kao:

$$S_x = A_1 \cdot \bar{y} = b \left(\frac{h}{2} - y \right) \frac{1}{2} \left(\frac{h}{2} + y \right) = \frac{b}{2} \left(\frac{h^2}{4} - y^2 \right)$$

Funkcija promjene je polinom drugog stepena odnosno parabola.

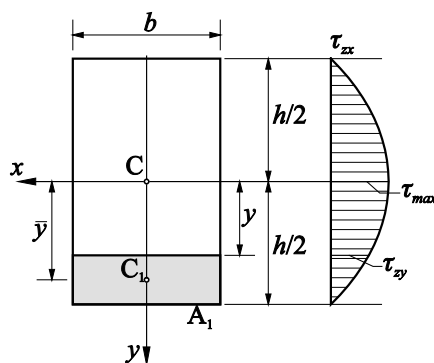
Za pravougaoni presjek je

$$I_x = \frac{bh^3}{12} \text{ i } t=b=\text{const.}$$

Smičući napon dobijamo prema sljedećoj formuli.

$$\tau_{zy} = \frac{6T_y}{bh^3} \left(\frac{h^2}{4} - y^2 \right) \quad (*)$$

Dijagram τ_{zy} napona po visini presjeka:

Jednačina (*) pokazuje da se napon u poprečnom presjeku oblika pravougaonika mijenja po zakonu parabole drugog reda, pri čemu je:

$$\text{za } y = \pm \frac{h}{2} \quad ; \quad \tau_{zy} = 0$$

$$\text{za } y=0 \quad ; \quad \tau_{zy} = \tau_{max} = \frac{3 T_y}{2 bh} = 1.5 \frac{T_y}{A}$$

Iz dijagrama se vidi da su naponi τ_{zy} u gornjoj i donjoj ivici jednaki nuli, i da imaju najveću vrijednost na neutralnoj osi.

Na osnovu izraza (*) se vidi da je maksimalni napon τ_{max} za **50%** veći od prosječnog tangencijalnog napona, koji bi se dobio kada poprečnu silu T_y podijelimo sa površinom presjeka, tj.

$$\tau_{max} = 1.5 \frac{T_y}{A} = 1.5 \tau_{pr}$$

Na osnovu ovoga primjera se može zaključiti da je funkcije promjene i statičkog mometa i smičućeg napona parabolična po visini poprečnog presjeka, tako da ubuduće nećemo računati funkcije promjene (ako se izričito ne traži u zadatku), već samo vrijednosti S_x i τ_{zy} u karakterističnim tačkama koje ćemo nanositi na dijagram i spajati ih parabolom.

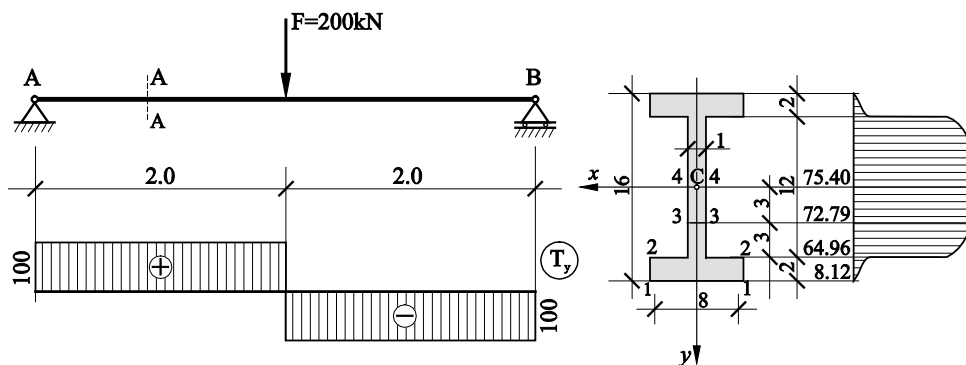
PRIMJER 2

Greda poprečnog presjeka "I" opterećena je kako je to pokazano na slici. Sračunati smičući napon u poprečnom presjeku A-A u vlaknima 1-1, 2-2, 3-3 i 4-4 označenim na slici i nacrtati dijagram ovih napona.

Rješenje

Proračun napona ćemo izvršiti kao

$$\tau_{zy} = \frac{T_y S_x}{I_x t}$$

Za proračun nam je potrebno da prethodno izračunamo I_x

$$I_x = \frac{8 \cdot 16^3}{12} - 2 \frac{3.5 \cdot 12^3}{12} = 1723 \text{ cm}^4$$

Takođe ćemo proračunati i količnik T_y/I_x koji je u izrazu za proračun tangencijalnih napona konstantna veličina. U presjeku A $T_y^{(A)} = 100 \text{ kN}$ pa je

$$\frac{T_y}{I_x} = \frac{100 \cdot 10^3}{1723 \cdot 10^4} = 5.80 \cdot 10^{-3} \text{ N/mm}^4 \text{ odnosno, } \tau_{zy} = 5.80 \cdot 10^{-3} \frac{S_x}{t}$$

Proračun napona u naznačenim vlaknima

Vlakno 1-1

U ovom vlaknu statički moment S_x jednak je nuli a širina smičuće ravni $t=8cm$, pa je tangencijalni napon $\tau_{zy}=0$.

Vlakno 2-2

U ovom vlaknu se javlja skok u širini presjeka tako da se u njemu javlja skok i u dijagramu tangencijalnih napona, tj. jedna vrijednost napona se javlja neposredno ispod presjeka **2-2** (dolje) a druga vrijednost neposredno iznad presjeka **2-2** (gore).

$$S_x = 8 \cdot 2 \cdot 7 = 112 cm^3$$

a) napon u vlaknu 2-2 dolje

$$t = 8 \text{ cm}$$

$$\tau_{zy} = 5.80 \cdot 10^{-3} \frac{S_x}{t} = 5.80 \cdot 10^{-3} \frac{112 \cdot 10^3}{8 \cdot 10} = 8.12 MPa$$

b) napon u vlaknu 2-2 gore

$$t = 1 \text{ cm}$$

$$\tau_{zy} = 5.80 \cdot 10^{-3} \frac{112 \cdot 10^3}{1 \cdot 10} = 64.96 MPa$$

Vlakno 3-3

$$S_x = 8 \cdot 2 \cdot 7 + 1 \cdot 3 \cdot 4,5 = 125.5 cm^3$$

$$t = 1 \text{ cm}$$

$$\tau_{zy} = 5,80 \cdot 10^{-3} \frac{125,5 \cdot 10^3}{1 \cdot 10} = 72.79 MPa$$

Vlakno 4-4

$$S_x = 8 \cdot 2 \cdot 7 + 1 \cdot 6 \cdot 3 = 130 cm^3$$

$$t = 1 \text{ cm}$$

$$\tau_{zy} = \tau_{\max} = 5.80 \cdot 10^{-3} \frac{130 \cdot 10^3}{1 \cdot 10} = 75.40 MPa$$

Ako analiziramo dijagram na slici gore, lako se uočava da poprečnu silu T_y , koja izaziva napone smicanja u posmatranom presjeku, u vrlo velikom procentu prima rebro, dok jedan mali procenat primaju nožice. Ova raspodjela je srazmjerna pripadajućim površinama dijagrama, što očigledno potvrđuje gornji zaključak. Iz navedenih razloga se pri praktičnim proračunima uglavnom usvaja da kompletnu smičuću silu prima rebro.

LITERATURA

1. R. Pejović, Građevinska mehanika (II dio) – OTPORNOST, Građevinski fakultet Univerziteta Crne Gore, Podgorica, 2014.
2. R. Pejović, Otpornost materijala, Građevinski fakultet Univerziteta Crne Gore, Podgorica, 2015.
3. V. Brčić, Otpornost materijala, Građevinska knjiga, Beograd, 1989.
4. V. Lubarda, Otpornost materijala, Univerzitet „Veljko Vlahović“ u Titogradu, Titograd, 1989.